

Αγία Αναρχία – ποιητικό μονόφυλλο

Το ποιητικό μονόφυλλο με τίτλο ΑΓΙΑ ΑΝΑΡΧΙΑ εκδόθηκε τον Μάρτιο του 2016 και αποτελεί μια ποιητική οφειλή του συγγραφέα στην Αναρχία.

ΜΑΥΡΗ ΣΗΜΑΙΑ

Στου χρόνου τη λήθη δε λυγίσαμε δε σωπάσαμε
Παραμείναμε με τον άνεμο της πρώτης νιότης
Με τα φτερά του πετάξαμε στις πράξεις της φωτιάς
Στο τέλος του αγνώστου κλέψαμε τον ήχο του κύκλου
Και όλο χαρά τσακίσαμε τη φορά του βέλους
Σηκώσαμε ψηλά τη μαύρη σημαία
Έτσι φτάσαμε πολύ ψηλά ως τα άστρα
Δεν αφανιστήκαμε μέσα στις νύχτας την πυκνή
βλάστηση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΛΦΑ

ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ

ΜΑΥΡΟΣ ΣΠΟΡΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΑΛΕΞΑΝΤΡΟΒΙΤΣ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

ΣΕΡΓΚΕΪ ΓΚΕΝΑΝΤΙΕΒΙΤΣ ΝΕΤΣΑΓΙΕΦ

ΜΑΥΡΗ ΣΗΜΑΙΑ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ

ΑΓΙΑ ΑΝΑΡΧΙΑ

Η συλλογή “Αγία Αναρχία” του Χ.Π.Σοφίας κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Κουκκίδα

Διαδικτυακός τόπος: www.xpsofias.com

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο του συγγραφέα: xpsofias@gmail.com

Συνέντευξη Σάββας Στρούμπος: η παράσταση «Εμείς» από την ομάδα Σημείο Μηδέν

Τη φουτουριστική δυστοπία του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν, Εμείς, ανεβάζει επί σκηνής, σε παγκόσμια πρώτη απόδοση του έργου, η θεατρική ομάδα Σημείο Μηδέν. Η δυστοπία του ρώσου συγγραφέα Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν επηρέασε τον 20ο αιώνα όσο κανένα άλλο μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας. Το αριστούργημά του ενέπνευσε τον Τζορτζ Όργουελ να γράψει το 1984, επηρέασε άμεσα την Ayn Rand (Anthem), την Ursula K. Le Guin (Ο αναρχικός των δύο κόσμων), έμμεσα τον Kurt Vonnegut (Player Piano), καθώς και μια πληθώρα δημιουργών της 7ης τέχνης και των κόμικς.

Παρακάτω η συνέντευξη που παραχώρησε για την Βαβυλωνία ο σκηνοθέτης του έργου **Σάββας Στρούμπος**:

Πες μας δυο λόγια για την ομάδα «Σημείο Μηδέν», πότε ξεκινήσατε και τι είδους έργα ανεβάζετε;

Η Ομάδα Σημείο Μηδέν δημιουργήθηκε το φθινόπωρο του 2008. Για μένα είναι κάπως συμβολικό. Κάναμε πρόβες για το διήγημα του Φραντς Κάφκα «Στη Σωφρονιστική Αποικία» σ' ένα υπόγειο γιατί στον Κεραμεικό, με μια σόμπα κηροζίνης στη μέση γιατί είχε κρύο. Όταν μπορούσαμε πηγαίναμε στον Χώρο Ιστορικής Μνήμης '41-'44, Κοραή 4 (πρώην κρατητήρια της Γκεστάπο) για να συνεχίσουμε τη δουλειά, εφόσον εκεί θα παρουσιάζαμε την παράσταση. Όσπου ξέσπασε ο Δεκέμβρης... Μέσα μας συνδέθηκε η εξέγερση ως διαδικασία ριζικής επαναξιολόγησης των αξιών της ζωής, η «Σωφρονιστική Αποικία» ως κραυγή αγωνίας εναντίον κάθε μορφής καταστολής και ο χώρος της Κοραή ως ένα ζωντανό μνημείο φρίκης και ανθρωπισμού. Έτσι ξεκινήσαμε, με την εξέγερση, την

αγωνία και την ιστορική μνήμη. Νομίζω πως αυτά τα στοιχεία μας ακολουθούν μέχρι σήμερα και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα κείμενα που επιλέγουμε να ανεβάσουμε. Από τότε παρουσιάσαμε του «Δίκαιους» του Αλμπέρ Καμύ και πάλι στον Χώρο της Κοραή, τη «Μεταμόρφωση» του Φραντς Κάφκα, τον «Βούτσεκ» του Γκέοργκ Μπύχνερ, μια δεύτερη εκδοχή της «Σωφρονιστικής Αποικίας», το «Εμείς του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν.

Πώς και επέλεξες να ανεβάσεις το “Εμείς” του Ζαμιάτιν, μια δυστοπία, μια κριτική αποτύπωση του σοβιετικού μοντέλου και τι δυσκολίες αντιμετώπισες στη μεταφορά του σε θεατρικό κείμενο;

Κατ’ αρχήν πιστεύω ότι η δυστοπία του Ζαμιάτιν δεν αφορά αποκλειστικά το Σοβιετικό μοντέλο. Ας μην ξεχνάμε ότι το «Εμείς» γράφεται το 1921, μέσα στον αιματηρό Ρωσικό εμφύλιο. Το πολιτικό καθεστώς που αργότερα ονομάστηκε «σταλινισμός» δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα. Βέβαια, ενδείξεις και τάσεις προς αυτή την κατεύθυνση υπάρχουν, όπως η εξέγερση της Κροστάνδης και άλλα. Πιστεύω, όμως, πως ο Ζαμιάτιν γράφει για τη φύση του ολοκληρωτισμού και μ’ αυτή την έννοια εξακολουθεί να είναι επίκαιρος. Στο «Εμείς» βλέπουμε χαρακτηριστικά που πρώτα εμφανίστηκαν στον καπιταλιστικό ολοκληρωτισμό της Δύσης και που μας απασχολούν ως τα σήμερα: η γραμμή παραγωγής Ταϊήλορ, η πραγματοποίηση/αριθμοποίηση του ανθρώπου, η ιατρικοποίηση της επιστήμης, η θρησκεία ως βασικό στοιχείο της ανθρώπινης αυτό-αποξένωσης, η ανάθεση της ευθύνης της ύπαρξης στην απόλυτη εξουσιαστική αρχή του κράτους.

Το μυθιστόρημα μου το πρότεινε ο φίλος και συνεργάτης Φώτης Τερζάκης το 2011. Χρειάστηκε να περάσουν κάποια χρόνια και η αναμέτρηση με συγγραφείς του αναστήματος του Κάφκα, του Καμύ και του Μπύχνερ για να τολμήσουμε το θεατρικό ανέβασμα του «Εμείς». Η παράσταση είναι παγκόσμια πρώτη. Με αυτή την παράσταση ολοκληρώνουμε τη δουλειά μας πάνω στην από-ανθρωποποίηση του ανθρώπου.

Η βασική δυσκολία που αντιμετωπίσαμε ήταν πώς θα μεταφερθεί η φουτουριστική δυστοπία του Ζαμιάτιν, που θυμίζει ταινία

επιστημονικής φαντασίας, στο θέατρο. Ήρθαμε σε ριζική ρήξη με κάθε μορφή αναπαράστασης. Στηριχθήκαμε στην παράδοση του Κονστρουκτιβισμού/Σουπρεματίσμ της Ρωσικής πρωτοπορίας. Κινηθήκαμε συμβολικά, όχι αναπαραστατικά. Όλη η παράσταση παίζεται πάνω σε ένα μαύρο τρίγωνο και έναν κόκκινο κύκλο.

Το Μονοκράτος είναι η αποτύπωση του ολοκληρωτισμού και αυτό πώς συσχετίζεται με την σημερινή πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα;

Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που θελήσαμε να αναμετρηθούμε με το υλικό του «Εμείς», η άμεση σύνδεσή του με τη σημερινή – και αυριανή αν θέλετε – πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα.

Ο καπιταλισμός σε παγκόσμια κρίση, ίσως τη βαθύτερη στην ιστορία του, γεννάει τις χειρότερες μορφές καταστολής και ελέγχου. Το κράτος έκτακτης ανάγκης δεν είναι σημερινή εφεύρεση. Προετοιμάζεται σταδιακά εδώ και καιρό και βέβαια, οι εξουσίες δεν χάνουν την ευκαιρία να δοκιμάζουν τις δυνάμεις τους απέναντι στα πάσης φύσεως κοινωνικά κινήματα.

Στο Μονοκράτος, τον δυστοπικό κόσμο του μέλλοντος της ανθρωπότητας που μας οδηγεί ο Ζαμιάτιν, οι άνθρωποι δεν έχουν πλέον ονόματα, αλλά αριθμητικούς κώδικες (D-503, I-330 κλπ). Ο Ζαμιάτιν τους αποκαλεί «αριθμημένους», σαν απ' τη γέννησή τους να έχουν υποστεί μια διαδικασία «αριθμοποίησης» και απώλειας της ανθρωπότητάς τους. Δεν ερωτεύονται, δεν ονειρεύονται, δεν έχουν συναισθήματα, επιθυμίες, πάθη, δεν ξέρουν ποιος

είναι ο «άλλος». Έχουν ενδοβάλει όλα τα προστάγματα της εξουσίας για το πώς πρέπει να υπάρχουν στον κόσμο και αρνούνται να κάνουν το παραμικρό βήμα εκτός αυτού του πλαισίου. Παρ' όλα αυτά, η «αριθμοποίηση» δεν πετυχαίνει απόλυτα. Κάποιοι από τους αριθμημένους είναι ελαττωματικοί. Η O-330 ερωτεύεται, θέλει παιδί, θέλει να κρατήσει το παιδί της, ακόμα και με κίνδυνο να χάσει τη ζωή της. Ο D-503, ερωτεύεται κι αυτός. Αρχίζει να κάνει όνειρα, επιθυμεί με όλα του τα κύτταρα την I-330, τα συναισθήματά του πάλλονται, κοντεύει να τρελαθεί. Μονάχα η φανταστέκτομή (επέμβαση αφαίρεσης της φαντασίας) μπορεί να τον σταματήσει.

Ο Ζαμιάτιν μας κλείνει το μάτι ειρωνευόμενος τη λατρεία των μηχανών. Εντός της φουτουριστικής του δυστοπίας το επιθυμητικό και εξεγερσιακό ορμέμφυτο της ανθρώπινης φύσης είναι αδύνατον να κατασταλεί εντελώς. Κάτω από τις οποιεσδήποτε συνθήκες, η ζωική ενέργεια θα βρει τρόπο να εκφραστεί κι αυτός ο τρόπος είναι πάντα εξεγερσιακός.

Ταυτόχρονα, στον δυστοπικό κόσμο του Μονοκράτους, υπάρχει μια επαναστατική οργάνωση, οι Μέφισ (το όνομα ίσως προέρχεται από τον Μεφιστοφελή). Σκοπός τους είναι η ανατροπή της εξουσίας του Ευεργέτη, του απόλυτου ηγέτη αυτής της φουτουριστικής δυστοπίας και η επανασύνδεση του ανθρώπου με το σώμα του, με τη φαντασία και το συναίσθημά του, με τη φύση και τον κόσμο. Ο αγώνας τους φτάνει μέχρι θανάτου... Οι άνθρωποι, αψηφώντας δυστοπίες, ολοκληρωτισμούς και εξουσίες, πάντα θα βρίσκουν τρόπους διεκδίκησης της ανθρωπινότητας τους. Αυτός ο αγώνας είναι αέναος. Από αυτόν τον προβληματισμό ξεκινά η παράστασή μας.

Γιατί επιλέγεις το σωματικό θέατρο ως τρόπο έκφρασης και όχι μια ρεαλιστική μίμηση της πραγματικότητας. Πώς λειτουργεί ως εργαλείο στα χέρια σου ως σκηνοθέτη;

Μέσα μας, στην φαντασία μας, στα συναισθήματά μας, στα κύτταρά μας, στους σωματικούς μας άξονες, βρίσκεται όλο το φάσμα της ανθρώπινης ύπαρξης. Είμαστε πολύ πιο πλούσιοι ως όντα από την

πεπερασμένη κοινωνική ή καθημερινή μας ύπαρξη. Στη δουλειά μας θέλουμε να απελευθερώσουμε τις άπειρες δυνατότητες της ανθρώπινης φύσης, του ανθρώπινου σώματος. Να σκίσουμε το πέπλο της αναπαράστασης, της αναπαραγωγής της καθημερινής κοινωνικής μας συμπεριφοράς. Αυτό δημιουργεί αισθητική. Είναι μια κόντρα με τον ρεαλισμό και τον νατουραλισμό, αλλά έχει όρους μέσα της. Βασικούς όρους. Εγώ αντιλαμβάνομαι τον περφόρμερ ως μαχητή πάνω στην σκηνή και όχι ως κάποιον που θα έρθει να μας εκθέσει τις δυνατότητές του και να μας πει ένα ωραίο τραγούδι.

Ποιο είναι το επόμενο βήμα της ομάδας και ποια κατεύθυνση έχετε αποφασίσει σε σχέση με ό,τι συμβαίνει γύρω σας;

Τα προηγούμενα χρόνια δουλέψαμε πάνω στο ζήτημα της από-ανθρωποποίησης. Με το «Εμείς» κλείνει αυτός ο κύκλος. Η προβληματική πάνω στην οποία δουλεύουμε αυτή τη στιγμή είναι η μετάβαση από την από-ανθρωποποίηση στην *εξέγερση* του σώματος, της φύσης και της κοινωνίας. Πρώτο κείμενο προς αυτή την κατεύθυνση είναι η «Αποστολή» του Χάινερ Μύλλερ.

Παρ' όλη τη δυσκολία της περιόδου, επιμένουμε να λειτουργούμε ως ομάδα, ως συλλογικότητα. Κάνουμε πάντα ανεξάρτητες παραγωγές, χωρίς καμιά εμπλοκή με μεγάλα ιδρύματα και φορείς. Προσωπικά, τέτοιου τύπου ιδρύματα τα θεωρώ νέους Λεβιάθαν, που θέλουν να αφομοιώσουν και βέβαια, να ελέγξουν ότι κινείται στον χώρο της τέχνης.

Ως προς την τέχνη μας, στο κέντρο της δουλειάς μας βρίσκεται πάντα ο ηθοποιός, ο ζωντανός άνθρωπος και η εξέλιξη της τέχνης του ηθοποιού. Αρνούμαστε τα τεχνολογικά δεκανίκια και τα διάφορα εφέ εντυπωσιασμού του αστικού θεάτρου.

Παραστάσεις: Μέχρι 13 Μαρτίου 2016 Κάθε Παρασκευή και Σάββατο στις 9μμ και Κυριακή στις 8μμ. Θέατρο ΑΤΤΙΣ – Νέος Χώρος, Λεωνίδου 12 (πλησίον μετρό Μεταξουργείου). Κράτηση θέσεων: 210-3225207. Δείτε το Trailer της παράστασης [εδώ](#) .

Περισσότερες πληροφορίες για την Ομάδα Σημείο Μηδέν, τους συντελεστές και τις παραστάσεις που έχει παρουσιάσει, μπορείτε

να βρείτε πληκτρολογώντας www.simeiomiden.gr

Το βιβλίο μπορείτε να βρείτε από τις εκδόσεις Εξάρχεια: Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν, Εμείς, μτφρ.: Κουσκουμβεκάκη Ειρήνη, εκδ. Εξάρχεια, 2012, σ. 296.

Ο άνθρωπος που έπεσε στη γη

Τάκης Άκος

Ας ξεκινήσουμε με τις εξής παραδοχές. Το φαινόμενο rock'n'roll (R&R) είναι:

Τυπολατρική ατομικιστική δοξασία ή παραδοξότητα στα πλαίσια του καπιταλισμού όσο και επικερδές προϊόν. Δεν εκφράζει αφ'εαυτού καμιά φυγόκεντρη από αυτό το πλαίσιο, αλλά χρησιμοποιήθηκε από άλλες φυγόκεντρες πολέμιες του καπιταλισμού. Πολιτικά συνοψίζεται από μια παλιά δήλωση Ray Davies των Kinks: «Υπάρχει δεξιά και αριστερά. Είμαι ένας ροκεντρολίστας...».

Ενυπάρχουν σ' αυτό η αμφισβήτηση –σαν τρόπος ζωής– και ο δημιουργικός οίστρος κυρίως στην πιο ταραγμένη αλλά και ρηξικέλευθη δεκαετία του '60. Έγινε η μουσική υπόκρουση των εκάστοτε εξεγέρσεων.

Ενσωματώθηκαν πλήρως όλα τα στοιχεία του από το καπιταλιστικό τέρας. Αυτός έγινε ο κανόνας του – λίγες οι εξαιρέσεις... Σήμερα, δεν έχει απομείνει τίποτα από την παλιά αύρα παρά μόνο πακεταρισμένη νοσταλγία – και σύγχρονα υβρίδια που ανακυκλώνουν το παλιό υλικό.

Το μόρφωμα R&R συνέχεται από το τρίπτυχο Sex – drugs – r& music.

Με τις παραπάνω υποθέσεις εργασίας, θα εξετάσουμε την προσφορά του τύπου με τα καροτί μαλλιά, του πρόσφατα εκλιπόντος David Bowie.

Σεξ. Εκδήλωσε ευθαρσώς και δημοσίως τη σεξουαλικότητά του, πρώιμο σύμβολο της LGBTQ culture. Το “Ανδρογύναικο” ανακάτεμά του, σαν σοκ στα μούτρα των στερεοτύπων της αέναης πουριτανικής υποκρισίας. Η λέξη που τον χαρακτηρίζει είναι “αλλαγές” (Changes) όχι μόνο στιλιστικές αλλά ουσιώδεις σε

φόρμα και περιεχόμενο – αέναες ανατροπές και μεταμορφώσεις, πολύ μπροστά από την εποχή του.

Ντραγκς. Δεν θα πλατειάσουμε... Η αφοσίωση στο R&R δεν είναι παρά η πληρωμή του Φάουστ στον διάβολο – στα ίχνη του Ρόμπερτ Τζόνσον. Μέρος του παιχνιδιού, ο έκλυτος βίος και ο εθισμός που κατατρώγει εσωτερικά τα σαρκία τους (άλλοι πρόλαβαν και τα τίναξαν νωρίς forever young) και οι πρόσφατοι διαψεύδουν όσο μπορούν τους γιατρούς, αλλά πεθαίνουν γύρω στα 70 – καλός μέσος όρος για τα δεδομένα τους... Το τίμημα είναι τίμημα...

Η κουλτούρα των ουσιών εισήχθη και στο R&R, έγινε βασικό συστατικό της αντι-κουλτούρας, απογειώθηκε, διαστρεβλώθηκε και εντέλει εξυπηρέτησε τους ταγούς της εξουσίας και αφομοιώθηκε, όπως κάθε τι που δεν μπορεί αρχικά να τιθασευτεί, για να εξυπηρετήσει τη διατήρησή τους με την καταστολή και των αισθήσεων...

R&R μουσική –rock νεολογισμοί, glam, space, art– όπως θέλετε, μέσα θα είσαστε. Καινοτομίες α λα Μπούσι, εξέλιξη, πειραματισμοί σε ανεξερεύνητα πεδία. Έλεγε: «Και αν συνδυάσει κάποιος το έργο των Μπρεχτ-Βάιλ με rhythm and blues; Με έλκυε όλο και περισσότερο η ιδέα του χειρισμού συμβόλων παρά η ατομική έκφραση – Pop Art ως "art pop"».

Κράμα από θέατρο και ατόφιο ροκ, εκκεντρικές εμφανίσεις ενσωματώνοντας παλαιικά στιλ γεννώντας την εξωγήινη περσόνα του στο επικό πλέον "The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders From Mars". Σκότωσε την περσόνα του όταν τη βαρέθηκε και πήγε για άλλα. Παίζοντας πάντα με την εικόνα του σε οβιδιακές μεταμορφώσεις έως το τέλος: Ο αποχαιρετισμός του από τα εγκόσμια ήταν μια σκηνοθεσία στο βίντεο του κομματιού Lazarus (τι τίτλος!) συγκεκριμένο μήνυμα του επερχόμενου θανάτου του.

Σε ομιλία του σε φοιτητικό ακροατήριο το 1999- περιέγραφε το ολόγραμμά του:

«Η "αυθεντικότητα" δεν θα ήταν ποτέ το δυνατό μου σημείο», κι

ότι προτιμούσε να σκέφτεται τη μουσική «ως ένα παιχνίδι του τύπου “και αν;”. Η μουσική μου προσέφερε εντυπωσιακές εμπειρίες. Όχι ότι οι στενοχώριες ή οι τραγωδίες της ζωής μειώθηκαν χάρη σε αυτήν. Αλλά ήταν η συντροφιά μου όταν ήμουν μόνος και υπήρξε υπέρτατο μέσο επικοινωνίας με τους ανθρώπους. Ήταν και η πύλη της αντίληψής μου και το σπίτι μου».

Αλλά και αστοχίες σε διάφορες δηλώσεις που αργότερα απολογήθηκε γι' αυτές – δεν ήταν δα και ενεργό πολιτικό ον. Δηλώσεις δημοσίων προσώπων όπως αυτός, χρησιμοποιούνται αναλόγως και κατά περίπτωση από τις διαθέσεις των αδηφάγων ΜΜΕ. Πάντως, δεν πήρε μετάλλια ή τίτλους ευγενείας από τη βασίλισσα όπως άλλοι, τουναντίον αρνήθηκε κάθε πρόταση να κατέλθει στον πολιτικάντικο στίβο.

Σημειώνουμε μια από πολλές αντιφάσεις που διέπουν το R&R. Εκατομμυριούχοι σταρ... ΜΚΟ βοηθάνε χρηματικά συμμετέχοντας σε ογκώδεις συναυλίες σαν πρέσβεις καλής θέλησης και παρόμοιες ανοησίες, ρίχνοντας κανένα ξεροκόμματο που και που, ποιος ξέρει για ποιους λόγους... Το ροκ είναι από τη φύση του παράδοξο και ματαιόδοξο...

Το R&R είναι μια εύπλαστη και ευμετάβλητη μάζα με αφαιρέσεις, προσθέσεις αντιθέσεις, αμφισημίες με αφορμαλιστικές θέσεις –καλύτερα θεάσεις–, όχι πάντως ιδωμένα σαν ένα ενιαίο πολιτικό συμπαγές με ανάλογες συμπεριφορές. Κι αυτό είναι το λάθος πολλών που το ανατέμνουν εκκινώντας από τις υποκειμενικές τους ιδεολογικές αφετηρίες. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο του δογματισμού. Θυμίζει τους εγχώριους σοβιετόφιλους κριτικούς πολέμιους του ρεμπέτικου που προσγειώθηκαν μετά ανώμαλα από την ίδια την πραγματικότητα. Ο καπιταλισμός δυστυχώς είναι ακόμα υπαρκτός όπως και τα προϊόντα του. Από το ροκ μπορούμε να κρατήσουμε όσα στοιχεία προσιδιάζουν στον καθένα μας – take the best fuck the rest, για να το πούμε ροκενρολάδικα...

Στην εποχή της απειροστής πληροφόρησης όπου όλοι, διάσημοι ή όχι, κρίνουν και κρίνονται μέσα από τα λεγόμενα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, πρέπει να βρούμε τρόπους να μην είμαστε

μέρος αυτού του πανηγυριού, αναδεικνύοντας και φωτίζοντας αξιομνημόνευτες αθέατες πτυχές του κοινωνικού βίου. Χωρίς να τις τοποθετούμε σε βάθρα, αλλά βλέποντας πίσω από τα icons. Σίγουρα δεν χρειαζόμαστε άλλο ήρωες. Αλλά μπορούμε να γίνουμε εμείς (αυτεξούσιοι) “ήρωες, έστω για μια μέρα”.

Αναπόφευκτα, θα υπάρχουν στον κόσμο μας ιδιοφυΐες που θα λάμπουν για πάντα.

Well, shine on, you!

Η Θεωρία της Κινηματογραφικής Νοσταλγίας

Αλέξανδρος Σχισμένος

‘This world is the movie of what everything is, it is one movie, made of the same stuff throughout, belonging to nobody, which is what everything is.’

Jack Kerouac, *The Scripture of the Golden Eternity*, 10

Σε μία περίοδο που η νευροεπιστήμη εισέρχεται στα χωράφια της γνωσιολογίας και η ψυχιατρική εισβάλλει στους χώρους της φιλοσοφικής ανθρωπολογίας, περίοδο των μεγάλων εξαναγκαστικών μετακινήσεων πληθυσμών και της ανάδειξης του ανθρωπολογικού ‘τύπου’ του πρόσφυγα, ίσως είναι καιρός να ρίξουμε μια ματιά σε μία σκοτεινή συναισθηματική περιοχή, ανάμεσα στις μεγάλες κατηγορικές ενότητες της Μνήμης και της Αίσθησης, η οποία προσομοιάζει περισσότερο με τον *συνειρμό*.

Θα ονομάσουμε αυτό το συναίσθημα *νοσταλγία* και επειδή αρχή της συζήτησης είναι η *‘των ονομάτων επίσκεψις’*, ας αναφέρουμε πως η λέξη *νοσταλγία* (η οποία στην αγγλική μεταφέρεται αυτούσια ως

nostalgia) είναι σύνθετη από το νόστος (που σημαίνει την επιστροφή στο σπίτι) και το άλγος (που σημαίνει πόνος).

Τουτέστιν, στην πρωταρχική της εκδήλωση, η νοσταλγία σημαίνει **τον πόνο που δημιουργεί η απόσταση** από την οικεία, από τον γενέθλιο τόπο, από την φαντασιακή πατρίδα, καθώς επίσης τον **πόνο που δημιουργεί η έντονη ψυχική έλξη** που ο τόπος αυτός ασκεί από μακριά. Ο φαντασιακός γενέθλιος τόπος, η ψυχική οικία, με όποια μορφή και αν εμφανίζεται, (διότι ως φαντασιακός δεν χρειάζεται καν να υπάρχει με την κοινή έννοια), λειτουργεί ως απωθημένος πόθος και δημιουργεί έναν ασυνείδητο τόπο απωθημένων πόθων, οι οποίοι προσδιορίζουν όχι μόνο την θεμελιακή συγκρότηση της ταυτότητας του συνειδητού Εγώ, αλλά και την αποβλεπτικότητα και τις ασυνείδητες ροπές του ατόμου που νοσταλγεί.

Φυσικά οι εντάσεις διαφέρουν, καθώς κάθε άνθρωπος θεωρητικά είναι μία **βόμβα απείρου** μέσα στο Είναι-ως-Χρόνος, δηλαδή μία πηγή απροσδιοριστίας, λαμβάνοντας το άπειρον όχι ως το απροσμέτρητο αλλά με την αρχική έννοια ως *μη-πεπερασμένο*, δηλαδή *μη-προσδιορισμένο*. Εντός της κοινωνικοϊστορικής χρονικότητας που αποτελεί το οντολογικό περιβάλλον του ανθρώπου, το μάγμα του καιρού και της διάρκειας καθορίζεται από τους εκάστοτε ιδιοχρόνους των εκάστοτε θεσμών, οι οποίοι συνθέτουν τον δημόσιο χρόνο, ως πραγμάτωση κυρίαρχων φαντασιακών σημασιών, που ανταποκρίνονται και επενεργούν σε αντίστοιχες παραστάσεις, *αισθήματα* και *βλέψεις*. Όταν μιλάμε για την νοσταλγία, αυτή μπορεί να εκδηλώνεται ως προσωπικό αίσθημα, ακόμη και ερωτικό. Όμως, με την ευρεία έννοια επενεργεί και εκδηλώνεται και στην κοινωνική θέσμιση, στο θεσμίζον κοινωνικό φαντασιακό, στο βαθμό που κάθε θεσμός ετερονομίας ανάγεται σε ένα φαντασιακό συλλογικό παρελθόν, κατ' ουσίαν πλαστό και κατ' αίσθημα νοσταλγικό.

Πριν προχωρήσουμε σε πιο συγκεκριμένες περιοχές, κάποιες αναγκαίες επισημάνσεις. Καταρχάς, ένας σχηματικός και κάποιος βιαστικός, προς χάριν της συζήτησης, διαχωρισμός ανάμεσα στην *ανθρωπογεωγραφία* και την *ψυχογεωγραφία*, προκειμένου να

εντοπίσουμε το σημειακό συν-ανήκειν αυτού του φαντασιακού νοσταλγικού τόπου/πόθου.

Ως **ανθρωπογεωγραφία** ενός περιβάλλοντος ή ενός τόπου εννοώ την διερεύνηση των σχηματοποιημένων θεσμικών όντων και των ψυχολογικών συμπεριφορών των ατόμων που συγκροτούν τον κοινωνικοϊστορικό ιστό. Ως τέτοια αποτελεί *εξωτερική παρατήρηση*. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως πάντοτε η διερεύνηση αυτή διαμεσολαβείται και επηρεάζεται από τον ίδιο τον παρατηρητή που κουβαλά την δική κοινωνικοϊστορική επένδυση και την ατομική του οπτική γωνία, ανάλογη προς την κοινωνική του παιδεία και την προσωπική του ιστορία. Επίσης, καμία ανθρωπολογική τυπολογία δεν πρόκειται να εξαντλήσει ποτέ την δρώσα κοινωνικοϊστορική δυναμική, καθώς τα *πραγματικά άτομα* είναι πάντοτε μοναδικά και το μέλλον πάντοτε *ανοιχτό*. Τα πραγματικά άτομα δεν αρμόζουν ποτέ σε έναν ανθρωπολογικό τύπο και κάθε άνθρωπος μπορεί να ενσαρκώσει ή ακόμη και να δημιουργήσει άπειρους τύπους στην διάρκεια της ζωής του.

Ως **ψυχογεωγραφία** νοείται η διερεύνηση και απόπειρα αποτύπωσης, καταγραφής και σχηματοποίησης των ψυχικών επιδράσεων ενός συγκεκριμένου μερικού κοινωνικοϊστορικού περιβάλλοντος ή τόπου στον ίδιο τον παρατηρητή καθώς το διαβαίνει. Εδώ η διατήρηση της υποκειμενικότητας ως πόλου αναφοράς συνδέεται με την επίγνωση πως το υποκειμενικό είναι ή οφείλει να είναι *διάτρητο* και *ανοιχτό* το ίδιο. Είναι μία εσωτερική παρατήρηση, η *ενδοσκόπηση* μίας αλληλεπίδρασης.

Τώρα, η *νοσταλγία* μπορεί να ερευνηθεί και στις δύο διαστάσεις, αλλά όταν μιλούμε για την *νοσταλγία* στο ατομικό επίπεδο, τότε η ψυχογεωγραφική έρευνα σκοπεύει να αναδείξει τις μεταφορές και τις προβολές της *ατομικής νοσταλγίας* στο κοινωνικοϊστορικό πεδίο και τις αντίστοιχες επενδύσεις και αλληλοδιεισδύσεις με κέντρο αναφοράς το υποκείμενο και την *ψυχή*. Όταν μιλούμε για την *νοσταλγία* στο κοινωνικό επίπεδο, τότε η ανθρωπογεωγραφική έρευνα σκοπεύει να αναδείξει την διείσδυση και την επιβολή των σχημάτων της συλλογικής *νοσταλγίας* στην συγκρότηση της ατομικής ταυτότητας και της πολιτικής κοινότητας, με σημείο

αναφοράς την συλλογικότητα και το θεσμό.

Ενδιαφέρον από αυτή την άποψη έχουν οι θεσμοί της κοινωνικής αναπαράστασης και αυτοπροσδιορισμού, και ιδιαίτερα αυτοί που ανήκουν στην *άρρητη εξουσία*, και συγκροτούν την ευρύτερη κοινωνική κουλτούρα και παιδεία. Γνωρίζουμε αρκετά για τους επίσημους εκπαιδευτικούς θεσμούς και το ρόλο τους στην αναπαραγωγή της κυρίαρχης κρατικής εξουσίας και στον ψυχικό ακρωτηριασμό των ατόμων μέσα από την επιβολή στεγανών και στεγνών σχημάτων επίπλαστης *εθνικής νοσταλγίας*. Η νοσταλγία ενός πλαστού συλλογικού παρελθόντος αποτελεί κεντρικό μηχανισμό επένδυσης σε οποιαδήποτε εθνοκρατική αφήγηση, καθώς επιτρέπει τον τριπλά επίπλαστο συνταυτισμό που είναι ο εθνικισμός – τριπλά επίπλαστη καθώς αναφέρεται σε μία πλασματική ιστορία, μία πλασματική κοινότητα συμφερόντων και μία πλασματική ιστορική αποστολή. Η εθνική νοσταλγία είναι η εθνοκρατική αφήγηση στραμμένη προς το παρελθόν, η παρελθοντική αναφορά της εθνικής προπαγάνδας, η πλέον σημαντική αφού αποτελεί το ψευδο-ιστορικό έδαφος των μυθευμάτων και των κατασκευών που στηρίζουν τις δύο επόμενες στιγμές της αφήγησης, την παροντική επίκληση της *‘εθνικής ενότητας’* και την μελλοντική υπόσχεση ενός νέου *‘μεγαλείου’*.

Ειρήσθω εν παρόδω, στις περισσότερες εθνοκρατικές αφηγήσεις (με εξαίρεση την Αμερικάνικη, ίσως) η μελλοντική υπόσχεση συνίσταται σε μία ιδεατή αναβίωση ή αντιγραφή του μυθικού παρελθόντος, κλείνοντας έτσι τον ταυτολογικό κύκλο της εθνικής ψευδοϊστορίας. Η περιφέρεια του κύκλου συνίσταται στην *‘συνέχεια’* του έθνους που ξεκινά από ένα ένδοξο παρελθόν για να επιστρέψει στην δόξα του μελλοντικά. Το επίκεντρό του βρίσκεται πάντα στο παρόν, όπου η *‘ενότητα’* που εξασφαλίζεται μέσω της ενότητας του παρελθόντος και του μέλλοντος πραγματώνεται στην κρατική κυριαρχία. Συνήθως η εθνική αυτή νοσταλγία φέρεται από τους επίσημους μορφωτικούς θεσμούς, το εκπαιδευτικό σύστημα, το στρατό, τον δημόσιο ημερολογιακό χρόνο με την επαναληπτικότητα των εθνικών εορτών.

Ήδη στον 20^ο αιώνα, το πεδίο ισχύος αυτών των επίσημων εκπαιδευτικών λειτουργιών είχε αρχίσει να συρρικνώνεται, καθώς εμφανίστηκαν συνάμα νέες, πρωτοφανείς και διακλαδωμένες μορφές κοινωνικού συνανήκειν και ατομικής υπο-ταύτισης, όπως ο φιλαθλητισμός, τα χόμπι, αργότερα το lifestyle, ο οπαδισμός, οι celebrities και οι κοινότητες των ακολούθων τους, ο χουλιγκανισμός. Τις ονομάζω υπο-ταυτίσεις, διότι αποτελούν παραφυάδες ενός κεντρικότερου πλέγματος κοινωνικών φαντασιακών σημασιών που συναποτελούν τον πυρήνα του κοινωνικού συνταυτισμού.

Ως τέτοιες, παράγουν υπο-ταυτότητες δεν αμφισβητούν την κυρίαρχη θέσμιση ή το κυρίαρχο θεσμισμένο φαντασιακό. Αντιθέτως, λειτουργούν συμπληρωματικά και διαθλαστικά σε αυτό, δημιουργώντας τις ψυχικές και κοινωνικές προϋποθέσεις για την αποικιοποίηση του προσωπικού χρόνου από τις κυρίαρχες συστημικές λειτουργίες, και την μετατροπή του σε χρόνο 'διασκέδασης', αντιστοίχως με την συρρίκνωση του δημόσιου χρόνου και την μετατροπή του σε χρόνο 'εργασίας'.

Η γέννηση αυτών των τάσεων συμβαδίζει με την διαρκώς επεκτεινόμενη κυριαρχία της εικόνας στην κυρίαρχη πολιτισμική σφαίρα, από τις αρχές του 20^ο αιώνα, που σημαδεύτηκε, εκτός των άλλων, από την γέννηση τριών νέων μορφών τέχνης, της φωτογραφίας, του κινηματογράφου και του κόμικ. Δεν είναι τυχαίο πως αυτές οι τέχνες από τη μία υπήρξαν άριστα εργαλεία στην υπηρεσία της εθνοκρατικής προπαγάνδας, ολοκληρωτικής ή ολιγαρχικής, και εντάχθηκαν στους επίσημους μηχανισμούς κοινωνικής εκπαίδευσης, ενώ από την άλλη διάνοιξαν νέα κοινωνικά ρήγματα αμφισβήτησης των σημασιών, προσφέροντας απεριόριστα πεδία αντικατοπτρισμού και κριτικής της κοινωνίας.

Μαζί τους αναδύθηκε και μία εντελώς νέα μορφή νοσταλγικής επένδυσης, ένα νέο συναισθηματικό ερέθισμα και καινούργιοι απωθημένοι ψυχικοί πόθοι.

Μιλώ για την **κινηματογραφική νοσταλγία**, την νοσταλγία για

πράγματα που το υποκείμενο δεν έχει ζήσει, αλλά του έχουν παρασταθεί. Αυτό που διαφοροποιεί την νοσταλγία αυτού του τύπου είναι ότι αφενός εκδηλώνεται ως αυστηρά ατομική και συχνά έρχεται σε δυσαρμονία ή και σε αντίθεση με το άμεσο υπαρκτό κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου, (όπως συχνά μοιάζει η ατομική νοσταλγία π.χ. του ερωτευμένου), αφετέρου όμως έχει αναγκαστικά συλλογική αναφορά και προβάλλεται αναγκαία στο κοινωνικό (όπως συμβαίνει συνήθως με την συλλογική νοσταλγία π.χ. μίας εξόριστης μειονότητας).

Είπαμε και προηγουμένως ότι το ατομικό και το συλλογικό συνδέονται, όμως στην περίπτωση της κινηματογραφικής νοσταλγίας η σύνδεση αυτή παρουσιάζεται ως άμεση και αναγκαία και κυρίως, το αντικείμενο του πόθου της είναι εντελώς παραστασιακό και διόλου θεσμικό, πλήρως ανέφικτο και πλήρως ουτοπικό. Το αντικείμενο του πόθου της κινηματογραφικής νοσταλγίας οφείλει να είναι ανέφικτο και μη-πραγματοποιήσιμο, διότι έτσι μπορεί να διατηρείται ως καθαρή παράσταση, διατηρώντας ταυτόχρονα την αποκλειστική ατομικότητα και την φανταστική καθολικότητά του.

Ως τέτοιο, μπορεί εύκολα να αναπαραχθεί μαζικά, να γίνει προϊόν της πολιτισμικής βιομηχανίας. Αυτό δεν σημαίνει πως έτσι δεν σχηματίζονται φαντασιακές κοινότητες, μάλιστα αυτός είναι ο τρόπος να σχηματιστούν ευρεία δίκτυα φαντασιακών κοινοτήτων, αλλά η σημαντική διαφορά είναι πως τούτες οι φαντασιακές κοινότητες είναι κοινότητες πολιτιστικές, όχι πολιτικές και η αποβλεπτικότητά τους είναι εντελώς εσωτερική, όχι εξωτερική, με ροπή προς την αυτοαναπαραγωγή και αυτοδιατήρηση και όχι την αυτονόμηση ή την αμφισβήτηση. Γι' αυτό και συγκροτούνται ως υπό-κουλτούρες και δημιουργούν σφαίρες life style κάτω από τις κυρίαρχες σφαίρες του πολιτικού και του οικονομικού, συναρμοσμένες λειτουργικά προς αυτές και το ευρύτερο σύστημα της πολιτισμικής βιομηχανίας. Και καθώς οι κοινότητες αυτές συστήνονται γύρω από την ιεροποίηση ενός προϊόντος (που συμπληρώνει την πραγματοποίηση του ιερού) ουσιαστικά τα μέλη τους προσφέρονται επίσης ως υπό-

προϊόντα, μετατρέποντας μια μηχανή κέρδους σε μηχανισμό κοινωνικού συνταυτισμού.

Εδώ και καιρό η τηλεόραση απείλησε να αναλάβει πλήρως την κοινωνική εκπαίδευση, όμως το Ιντερνετ εμφανίστηκε ευτυχώς αρκετά νωρίς. Παρότι η επινόηση του Ιντερνετ αποτελεί από μόνη της μία οντολογική επανάσταση κατά τη γνώμη μου, οι υπο-ταυτότητες αυτές, που αποτελούν ειδολογικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας μας εδώ και ενάμιση περίπου αιώνα μπόρεσαν να ανθίσουν στην απεραντοσύνη και την αμεσότητα της ψηφιακής διαδικτυακής σφαίρας.

Μέσω και εντός του Διαδικτύου οι υπο-ταυτότητες μπόρεσαν να διαχωριστούν, να διακλαδωθούν και να απαλλαγούν από τα βάρη της υλικότητας στην επικοινωνία, διαμορφώνοντας ολόκληρες φαντασιακές κοινότητες κοινωνικών υπο-ταυτοτήτων, όπως το fandom.

Ένα πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η διαφημιστική καμπάνια της Disney σχετικά με την νέα της ταινία **Star Wars VII: The Force Awakens**, που κατέληξε να γίνει παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο. Αποκάλυψε σε ένα ευρύτερο, ανυποψίαστο κοινό, την συνεχή κατασκευή κοινωνικών ρόλων και υποδιαίρέσεων με επίκεντρο την ταινία, που ξεφεύγουν από τα στενά όρια των πραγματικών συντελεστών. Το Διαδίκτυο έχει επιτρέψει την δημιουργία μίας ιεραρχικής κλίμακας στις τάξεις των fan της ταινίας, στην κορυφή της οποίας βρίσκονται οι πλέον διάσημοι σχολιαστές της, οι οποίοι φυσικά δεν έχουν κανένα ρόλο στην δημιουργία της, αλλά είναι προνομιούχοι οπαδοί που πλέον απολαμβάνουν οι ίδιοι το κύρος μιας διασημότητας με δικούς τους οπαδούς. Δεν έχουν σχέση με τους παλιούς σινεφίλ, που απολάμβαναν το περιεχόμενο μίας ταινίας, αυτοί ενδιαφέρονται για το περιτύλιγμα, όχι για τον κινηματογράφο, αλλά για την μυθολογία του. Όλοι αυτοί φροντίζουν να διαδώσουν, να σχολιάσουν, να προστατεύσουν το προϊόν της Disney σαν ιερό αντικείμενο, χωρίς να έχουν τίποτε να κερδίσουν, παρά μόνο το πιο σημαντικό από όλα. Την συναισθηματική ταύτιση με ένα κοινωνικό είδωλο, icon, που ξεπερνά τα στενά, και θνητά, όρια του Εγώ, έστω για δύο ώρες,

που με τις διαρκείς αναπαραγωγές και επαναλήψεις θα επεκταθούν σε χρόνια νοσταλγίας.

Μάλιστα, η εμφάνιση της ψηφιακής τεχνολογίας υπήρξε μία πολύ σημαντική τομή στην ιστορία της κινηματογραφικής βιομηχανίας, η οποία ξαφνικά απέκτησε εξαιρετικά τεχνικά εργαλεία αναπαραστάσης και κατασκευής ρεαλιστικών εικονικών κόσμων στο πανί. Η τομή δεν αφορά τόσο το περιεχόμενο των σύγχρονων ταινιών, όσο την νοσταλγική αξία των παλαιότερων. Όπως ο βικτωριανός βιομηχανικός καπιταλισμός που εξόντωσε τις παλαιότερες κοινότητες, ανακάλυψε την αξία της αντίκας, έτσι και η σύγχρονη πολιτιστική βιομηχανία, εξοντώνοντας την ιδιαιτερότητα και μοναδικότητα κάθε κινηματογραφικού κόσμου, ανακάλυψε την αξία του *ρετρό* και του *franchise*. Έτσι, παλαιές ταινίες απέκτησαν ξαφνικά την γονιμότητα ενός σημαίνοντος, πάντοτε έτοιμου να γεννήσει σημανόμενα/αντίγραφα για να θρέψουν μια νέα καταναλωτική νοσταλγία. Η συνάντηση του κινηματογράφου με τα κόμικ που έγινε εφικτή με ρεαλισμό, συγχώνευσε τις δύο μεγάλες Αμερικάνικες μυθολογίες σε μία, κάτω από το ίδιο φαντασμαγορικό περίβλημα, με αποτέλεσμα να αποστειρωθούν και οι δύο, το Χόλιγουντ μέσω της απώθησης της πρωτοτυπίας του και τα κόμικ μέσω της ομογενοποίησης. Αυτό που αναδείχθηκε ήταν η σχηματοποίηση της αφήγησης που έγινε μετά-αφήγηση, με το κέντρο βάρους να μετατοπίζεται προς τις αναφορές σε ταινίες του παρελθόντος παρά στην εκτύλιξη της πλοκής, με σκοπό να προκληθεί ακόμη πιο έντονη νοσταλγία. Είναι αυτό που πουλάει, ιδίως σε καιρούς κρίσης.

Θα μπορούσαμε να δούμε κάτι ανάλογο να συμβαίνει και στην επίσημη σφαίρα του πολιτικού, ή στην 'κεντρική πολιτική σκηνή', όπου τα κόμματα στρέφονται προς το παρελθόν τους, όχι το μέλλον τους, για να πείσουν μέσω νοσταλγίας, πως είναι οι κληρονόμοι μίας ένδοξης ιστορίας, άρα οι απόστολοι μίας ένδοξης επιστροφής. Φυσικά, αυτό τροφοδοτεί πλήρως τον ακροδεξιό λόγο, που είναι λόγος ρητά στραμμένος στο ψευδοπαρελθόν.

Πριν κλείσω το μικρό αυτό σημείωμα, να αναφέρω σχηματικά δύο

περιπτώσεις ναυτίας που συνδέονται με την κινηματογραφική νοσταλγία και ιδίως με την θέαση της ζωής ως ταινία. Από τη μία έχουμε την ναυτία του θεατή, που εμφανίζεται στην ανθρωπογεωγραφική έρευνα, όταν το υποκείμενο είναι εξωτερικός παρατηρητής. Βιώνεται ως θόλωμα της σκέψης και της κρίσης όταν αυτή εκπίπτει στα χρονικά και τοπικά κενά που σχηματίζονται ανάμεσα στα καρέ της 'βιο-ταινίας' των άλλων.

Από την άλλη έχουμε την ναυτία του σκηνοθέτη, που προκύπτει στην ψυχογεωγραφική έρευνα, όταν το υποκείμενο είναι ενδοπαρατηρητής και βιώνεται ως θόλωμα της σκέψης και της κρίσης όταν η πραγματικότητα αντιστέκεται.

Και αυτό ίσως τελικά είναι το θεμελιώδες χαρακτηριστικό της πραγματικότητας. Να αντιστέκεται.

Πάυλος Αβραμίδης – «Αζήτητα»

...ένα ποίημα εν είδει μικρού μανιφέστου...

Προσέχω πάντα με τι ταχύτητα πάω στα αζήτητα.

Υπάρχει μια γενική κατηγορία.

Λες και νέα και παλιά γενιά είναι χώρια.

Φαίνεται η ποίηση είναι σταθμός του τραίνου

Ανακοίνωση σε όρια στενά κι εξυπηρετικά.

Πού θα πας, πού θα κατέβεις, πόση ώρα θα περιμένεις. Πόση ώρα περίμενες.

Ό,τι προσπάθειες και να κάνεις τους συντεχνίτες δεν τους φτάνεις.

Σ'ευχαριστώ χρυσή μου, σ'ευχαριστώ χρυσέ μου.

Έχουν ανταλλαγή καμιά δεκαπενταριά Νόμπελ σε μια βάρδια διαδικτύου.

Πρέπει την κολακεία τους να την ξαρμυρίσεις για να τη φας.

Κι όλα ψεύτικα. Σαν τα πλαστικά πιάτα των εξοχικών στην Ανάφη, την Άνδρο και τη Τζια.

Ό,τι τους αρέσει, ειλικρινά λένε

Με γουρλωμένα μάτια. Με εξόφθαλμη επιταγή στον άδικο τον ξένο.

Τους αρέσουν τα αλεξιπτώτα επειδή δεν τους αρέσει να πέφτουν. Και πώς να πέσουν όταν έχουν βάλει μέχρι τον ουρανό νεκρά ποιήματα.

Αν εγώ είχα σκαρφαλώσει βραδιάτικα στον τοίχο θα΄μωνα κλέφτης.

Αν είχα τελειώσει με άλλου ποιητή το στίχο θα΄μωνα ψεύτης και υποκριτής.

Όμως όταν πας συστημένος στη μάχη ή με μεγάλο στρατό

Δε θα ξημερώσει ποτέ ο ήλιος

Ιδίως αν τρέχει μες τη μέρα κατά μήκος σ΄αυτή τη μεσοράχη

Όταν ελλείπουν οι στιγμές απόγνωσης πάνω απ το χαρτί, τα έναντι της ιστορίας άγχη

Τι να τον κάνεις τον εχθρό

Να σου κρατάει το ζάρι;

Αλλά κανείς τους στο Poetry ή στο Paris Review εκτός των Μεγάλων

Δεν έχει δημοσιευτεί ούτε καν συνεντευξιαστεί

Ούτε σαν όνομα υπάρχει, ούτε σα νύξη μηδαμινή.

Κι είναι 50 χρονών άνθρωποι και βάλε

Μα είναι απασχολημένοι με τα blogs των φίλων τους

Και των ηθικών το μάτι βάλε βγάλε.

Σέρνουν του μέτριου και κενού τον χορό

Που βελτιώνεται μόνο από πεποίθηση

Όλο και δυνατότεροι με τα Ναι τους

Όπως περίπου λέει ο πεθαμένος ποιητής

Ούτε απ΄αυτό το δρόμο πας χαμένος.

Και δε λέω ότι είσαι άχρηστος.

Μόνο τυχαία καλός και πουλημένος.

Για τα ψώνια της ημέρας που έκαναν καθώς και που συνάντησαν

Και τα χιουμοριστικά ποιηματάκια των φίλων τους φυσικά
Που τάχα πρέπει να σωθούν, σαν αίγαγροι.

Άλλη ελπίδα δεν τους μένει για διάκριση.
Οι έλληνες του εξωτερικού και η ξένη αλληλογραφία.
Να πνίξουν τις πρωτότυπες ιδέες και τη θεματολογία.

Μα πώς να τους πάρει στα σοβαρά ο ξένος
Ο αναγνώστης που θα διαβάσει το βιβλίο τους Κυριακή πρωί
Μπροστά στα παγκάκια του καθεδρικού της Αμιέν
Όταν η αγαπημένη λέξη τους είναι το «τεριρέμ».

Που κανείς πια δεν ξέρει τι σημαίνει
Μόνο η Χάρις ή πως-τη-λένε Αλεξίου
(Ζώρζ Μπρασσάνς εσύ δεν έχεις τίποτα να φοβηθείς,
εσύ δόξασες το στίχο και τη μελωδία
κι έπλενες τα χέρια σου δίπλα στον καμπινέ του στόμφου)
Ή ο τριαντάχρονος ή ο εικοσάχρονος
Που όταν γράφει ποιήματα με τις εκφράσεις τις ηλικίας του
δεν του αρέσει να μένει.

Θυρόφυλλα απροσάρμοστα
Δάκρυα προ καιρού χαμένα
Ίσως για μια πάστα που έπεσε στο καναπέ
Δειλία για τα περασμένα.

Και έχοντας το κεφάλι του υπόπτου στη γκιλοτίνα ανφάς
Αντιδρούν για της ελληνικής ευρυπρέπειας τις απολιμάρεις
Αχ βρε ψευτοηθικέ και ψευτοαυστηρέ ακόμα γαργάρα
Από πρόβες με την άορατη μπέρτα του βασιλιά που έχεις να κάνεις
αφού πας.

Τελικά ο καλύτερος είναι αυτός που έχει πάει τις πιο πολλές
διακοπές
Βοηθάει, δε λέω, στη σύσφιξη του ανθρώπινης ουσίας για να μη
χύνεται
Σε υπονόμους νυχτερινού ονείρου που η δίκαιη μοναξιά έχει
πεταχτεί.

Τάκης Άκος: Γλυκά από Εντελβάις

Νέα κυκλοφορία: Τάκης Άκος, Γλυκά από Εντελβάις, Αυτοπαραγωγή, Αθήνα 2015, σελ.42

Οι λέξεις εξηγούν τα πάντα. Αυτοί οι στίχοι -μπορεί και ποιήματα για κάποιους- είναι συμπυκνωμένες μνήμες, μελοποιημένες στο σύνολο τους.

Μ' άρεσε πάντα η αθέατη πλευρά της σελήνης του καθενός μας. Στην περίπτωση του παρόντος πονήματος λοξοδρόμησα: θαρρώ ότι εκτέθηκα...Δεν πειράζει. Άλλωστε έφυγε από εμένα, είναι κτήμα όλων εσάς που θα το διαβάσετε και θα το ακούσετε «ντυμένο» με τις μουσικές μου στο εγγύς μέλλον.

1968

Τη μέρα που μου έκοψαν το μουρουνόλαδο
Αρχισα να τρώω γύρη από χρυσάνθεμα
Μυρίζοντας το μωβ των αγκαθιών
Χορεύοντας γύρω από φωτιές χορό ινδιάνικο
Στο αφιονισμένο '68.

Αεροπλανοφόρα στο λιμάνι σκιές στο φεγγάρι
Σφαγμένα περιστερία στο Ανόι
Κόκκινη αρκούδα μαδάει ευκάλυπτο
Κάμπιες στα πεύκα δέσμες φωτός στο βράδυ
Υφαίνουν το πολύχρωμο '68.

Ονειρα από σελυλόιντ χαράζουν σχήματα
Εύθραυστα διαγαλαξιακά
Με ανεξίτηλη μεσοαστρική σκόνη
Αμυδρό φως στη βεράντα ξεθωριάζει

Η γαλάζια νεράιδα εξαφανίζεται...

‘‘Σήκω μικρέ να πας σχολείο!’’

Σημεία διάθεσης:

-Εκδόσεις των Συναδέλφων, Καλλιδρομίου 30, Αθήνα

-Βιβλιοπωλείο Πολιτεία, Ασκληπιού 1-3, Αθήνα

-Βιβλιοπωλείο Πρωτοπορία, Γραβιάς 3-5, Αθήνα

«Indigo – Ένας γρίφος για το εγώ, το εμείς και το τίποτα» reloaded

*Νέο απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Κωνσταντίνου Π. –
Εκδόσεις Εξάρχεια*

[κεφάλαιο «Στρείδι»]

...Στον καθρέφτη του αυτοκινήτου όλες οι γυναίκες είναι ωραίες. Και μετά, όταν σε προσπερνάνε βιαστικές, με την προτομή τους μόνο να ξεχωρίζει στο παράθυρο σκυμμένη μπροστά, τα χεράκια να σφίγγουν ερωτικά το τιμόνι, τα μάτια καρφωμένα στο δρόμο και τα βαμμένα χείλια ελαφρά προτεταμένα από την έξαψη της οδήγησης, όλες οι γυναίκες είναι ωραίες. Ίσως επειδή ο Ρεντ γκαύλωνε με τα γυναικεία πρόσωπα, οπίσθια και μπροστινά. Στη διαδρομή, όλες οι γυναίκες τού έφερναν στο μυαλό τη Ρόζα. Όπως μια φοιτήτρια που περίμενε υπομονετικά το λεωφορείο. Κοκκινομάλλα με λευκό, τραγανό δέρμα. Στραβά πόδια, αντίστροφες παρενθέσεις που ανοίγουν προς τον έξω κόσμο και τον προσκαλούν. Τα μπούτια της ήταν ωμά, σαν να μην τα έκαψε ποτέ το φως του καλοκαιριού, λίγα καλοκαίρια στην πλάτη της. Η Ρόζα πολλά χρόνια πριν. Τελευταίο φανάρι πριν τον

περιφερειακό. Γιατί αργεί τόσο; Ο Ρεντ κοιτούσε ξεδιάντροπα προς τη στάση. Η μικρή είχε σταυρωμένα τα γυμνά της πόδια, όρθια, ίσως για να μη στάζει. Μακάρι να γαμούσαμε και τα γυναικεία μπούτια. Ο Ρεντ ξεροκατάπια. Να είχαν κι εκεί τρύπες. Οι άντρες βλέπουν παντού μαύρες τρύπες, στο διάστημα και στη γη. Η μικρή κουράστηκε κι έκατσε σταυροπόδι στη στάση, το φανάρι δεν έλεγε ν' ανάψει πράσινο, ο Ρεντ νόμισε ότι διέκρινε ένα νάζι για χάρη του όταν έβαζε το ένα πόδι πάνω στ' άλλο και σκέφτηκε με σιχασιά τους λιμάρικους πενηντάρηδες που καρφώνουν τα μάτια τους σε περαστικούς κώλους νομίζοντας ότι τους κουνιούνται με αναίδεια. Να προλάβω τα χρόνια, να μη μου φάει την ψυχή το ίδιο δηλητήριο της στέρησης. Ευτυχώς, το φανάρι άναψε.

Η πόλη ξεμάκρυνε πίσω του. Ο περιφερειακός έκανε σλάλομ ανάμεσα στα φουγάρα που είχαν φυτρώσει στους λόφους έξω από τα τσιμεντένια σύνορα της πόλης. Κάτω από τα φουγάρα, χωράφια ποτισμένα με καυσαέριο. Οι αμυγδαλιές φύτρωσαν νωρίς εφέτος, με τις αλκυονίδες. Κόλπο για να τις προτιμήσουν τα έντομα τώρα που όλη η φύση είναι άκαρπη, να τις γονιμοποιήσουν. Άνθη ατελή, που θέλουν έρωτα για να καρποφορήσουν. Η μοναδική τροφή τέτοια εποχή, τα έντομα δεν έχουν να επιλέξουν. Εδώ ο έρωτας περνάει από το στομάχι, εξασφαλισμένο σεξ για τις αμυγδαλιές, ανυποψίαστα τα πεινασμένα έντομα. Ζήλεια για τα αθώα κόλπα της φύσης. Τα λευκά ανθάκια νοτισμένα με αποχρώσεις του ροζ έλαμπαν μέσα στο γκρίζο του χειμώνα και των φουγάρων. Ο Ρεντ προσπαθούσε να τα χορτάσει με τα μάτια. Τι αξία έχει η απιστία μπροστά σ' ένα όμορφο λουλούδι;...

Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου:

«Πάνω από το τζάκι, το ορθάνοιχτο στόμα που ζωγράφισε ο Μουνκ έτοιμο να μας καταβροχθίσει στον πόνο του· δεν το φοβάμαι όμως, μου φαίνεται οικείο, σαν τη μαύρη μήτρα που με γέννησε, αλλά κατά περίεργο τρόπο δεν δείχνουν να το φοβούνται και οι άλλοι. Περιεργάζομαι σαν σε καθρέφτη το φάντασμα του ασήμαντου

ανθρώπου γύρω από το στόμα, που θα μπορούσε να είμαι εγώ με αυτό το τεράστιο κενό μέσα του, και σκέφτομαι ότι κανένας άνθρωπος προσκολλημένος στη ζωή δεν θα κρεμούσε μια κραυγή πάνω από το τζάκι του. Το όνομά μου είναι Ίντιγκο. Όσο ζούσα, όλοι με φώναζαν Ίντι. Και αυτό ήταν κάποτε το σπίτι μου...»

Με τα λόγια αυτά αρχίζει να ξετυλίγεται, βασισμένο σε πραγματικά αλλοιωμένα πρόσωπα, ένα σπονδυλωτό υπαρξιακό θρίλερ με θέμα τη μοναξιά, τη συντροφικότητα και το μηδέν, δηλαδή τον κυρίαρχο ανθρώπινο γρίφο, αλλά και βαθιά πολιτικό, που ορίζει κάθε στιγμή τον κόσμο μας μέσα από τις αποφάσεις των ανθρώπων, των καταδικασμένων να τον λύνουν πριν από κάθε βήμα τους.

Με το μυθιστόρημα αυτό συμπληρώνεται μια τετραλογία αυτόνομων λογοτεχνικών έργων που θα μπορούσε να έχει τον περιπετειώδη τίτλο «με τα υλικά που κατασκευάζονται οι φόβοι» και περιλαμβάνει το *κρούγκερ*, το *unabomber*, το *νταρκ* και το *indigo*. Ελπίζω, για το καλό όλων μας, το θέμα να μ' εγκαταλείψει. Άλλοτε μπροστά στα μάτια μου, άλλοτε καλά κρυμμένες, απομόνωσα ψηφίδες του κακού μέσα από το απέραντο μωσαϊκό της ζωής για να σχηματίσω μικρά παζλ με τους χειρότερους υπαρξιακούς φόβους. Και να τους εξορκίσω. Αυτούς που βρήκα να λουφάζουν με καταβροχθιστικές διαθέσεις, πριν απ' όλους τους άλλους, μέσα σε μένα τον ίδιο. Στο κάτω κάτω, πώς θα μπορούσα αλλιώς να γράψω γι' αυτούς; Και για ποιο λόγο;

Για τις νουβέλες του συγγραφέα έχει γραφτεί:

«...ο Κωνσταντίνου έχει τρόπους να βγάλει λάδι από την πέτρα.»
Κ. Παπαγιώργης, περιοδικό LIFO

«...Είναι μια μεστή δαγκωνιά του παρόντος ο Κρούγκερ, που έχει τη γεύση του μέλλοντος.» Αλ. Σχισμένος, περ. ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ

«...Η ανάγνωση της νουβέλας του Δημήτρη Κωνσταντίνου συνοδεύεται από ένα είδος απόλαυσης για το ταξίδι και τη μύηση του ήρωα στη ζωή.» Πωλίνα Γουρδέα, www.bookbar.gr

«...Κατ' αντιστοιχία προς τον Κρούγκερ, οσφρίζομαι ότι ο Δημήτρης Κωνσταντίνου, αν και πρωτοεμφανιζόμενος λογοτέχνης, γνωρίζει πού πατάει και γνωρίζει το σκοπό του. Το λέει κι ο ήρωάς του άλλωστε: “Το μόνο που θέλω είναι να κάνω τον εαυτό μου να αξίζει”.» Δημήτρης Τσεκούρας, συγγραφέας, εφημ. Αυγή

«...Η γλώσσα του Κωνσταντίνου είναι απλή, αλλά άκρως ποιητική στην ουσία της. Γλώσσα δημιουργίας ενός κόσμου ζοφερού και υπαρκτού που δεν ανακυκλώνει στερεότυπα και νόρμες, αλλά σπάει την υποκρισία μιας εύθραυστης προστατευτικής οικειότητας. Ο συγγραφέας αναφέρεται άμεσα στην τυραννία της οικειότητας των πιο κοντινών μας προσώπων που, ενώ βρίσκονται δίπλα μας, τους είμαστε παντελώς άγνωστοι. Ο αναγνώστης λοιπόν, στοχάζεται τη δική του ξενότητα σε αυτόν τον κόσμο τη στιγμή που ανακαλύπτει στον Ντάρκο τη δική του αλήθεια. Μια εξαιρετική γραφή από έναν σημαντικό νέο λογοτέχνη της εποχής μας. Η νουβέλα Νταρκ διαβάζεται μονορούφι, όχι μόνο λόγω μεγέθους (μικρόσχημο βιβλίο), αλλά εξαιτίας της αλήθειας των λεγομένων της.» Πωλίνα Γουρδέα, vakxikon.gr

«Indigo – Ένας γρίφος για το εγώ, το εμείς και το τίποτα»

Προδημοσίευση από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Κωνσταντίνου Π. «Indigo – Ένας γρίφος για το εγώ, το εμείς και το τίποτα» που κυκλοφορεί σε λίγες μέρες από τις εκδόσεις Εξάρχεια.

ΦΥΛΑΚΗ

Ο κρατούμενος που φορούσε γυναικεία ρούχα βογκούσε όσο πιο λάγνα μπορούσε. Πεσμένος στα τέσσερα, σαν σκυλί, είχε στραμμένο το κεφάλι προς τους άλλους κι έκανε μορφασμούς γελοίους. Από πίσω του, καβαλάρης, είχε κολλήσει ο Τσ. και

κουνιόταν επιδεικτικά μπρος πίσω με πλατύ χαμόγελο, η κοιτίδα του πετούσε στον αέρα. Από κάτω δεν φορούσε τίποτα, είχε τριχωτούς γλουτούς, και από πάνω ένα λευκό φανελάκι με τιράντες για να τονίζονται οι ανδρικές πλάτες του και τα τατουάζ. Στο ένα μπράτσο είχε δεμένο επίδεσμο και στο άλλο χέρι ανέμιζε ένα μπουκάλι μύρα. Ήταν κι αυτός στραμμένος προς το κοινό και χαχάνιζε. Τα φώτα έπεφταν πάνω στα χαλασμένα του δόντια. Οι υπόλοιποι κρατούμενοι, συνωστισμένοι μακριά από τα φώτα, γιουχάιζαν κι επευφημούσαν, σφύριζαν και φώναζαν σεξουαλικές βρισιές. Άλλοι κάθονταν πάνω στις πλάτες των καρεκλών με τα πόδια στα καθίσματα, άλλοι στέκονταν όρθιοι. Πολιτικοί κρατούμενοι και ποινικοί είχαν μπερδευτεί μεταξύ τους σε ένα ομοιογενές ακροατήριο. Για χάρη της στιγμής, τα μάτια, τα αυτιά και τα στόματα όλων ήταν στραμμένα προς τη σκηνή που εξελισσόταν μπροστά τους. Αν δεν ήσουν κρατούμενος, θα νόμιζες ότι δεν είχαν τίποτα να χωρίσουν.

Ο Γουάιτ είχε συμπληρώσει τέσσερις μήνες μέσα και μπορούσε να διακρίνει τις αιμοσταγείς κλίκες όπως οριοθετούνταν μέσα στην υποτιθέμενη ομοψυχία. Αριστεροί και ποινικοί στη μία πλευρά, αναρχικοί και ποινικοί στην άλλη, καθαρό και ανόθευτο οργανωμένο έγκλημα στις πίσω σειρές, χωρισμένο κι αυτό σε ομάδες διαφόρων εθνικοτήτων. Ο Γουάιτ ακουμπούσε με την πλάτη στον τοίχο, πίσω απ' όλους, ήταν μελαμψός σαν μιγάς, με κοντοκουρεμένα μαλλιά και βλογιοκομμένο πρόσωπο αγριωπό. Είχε τα χέρια σταυρωμένα κι έδειχνε ανήσυχος για τα εχθρικά βλέμματα που έπεφταν σποραδικά πάνω του από τις δύο φράξιες μπερδευμένων πολιτικών και ποινικών κρατουμένων. Πού και πού ξεσπούσε σε ένα δυνατό φτάρνισμα που ακουγόταν σαν κραυγή.

Τέσσερις μήνες, τώρα, άντεξε με νύχια και με δόντια να μην υποκύψει στις εκδουλεύσεις που του ζητούσαν οι μεν και οι δε. Το οργανωμένο έγκλημα δεν ασχολήθηκε μαζί του, τον είχαν προλάβει οι άλλοι. Και όσο αντιστεκόταν να ενταχτεί, τόσο δεχόταν τα πυρά και των δύο. Γεννημένος στη χώρα από ξένους και αλλόθρησκους γονείς, δραστηριοποιήθηκε στα πολιτικά από νωρίς, ψάχνοντας να βρει απαντήσεις. Και τις βρήκε πρώτα στην

αριστερή και μετά στην αναρχική πλευρά του επαναστατικού φάσματος, δίνοντας γι' αυτές ψυχή και σώμα. Και τώρα τον διεκδικούσαν πίσω. Αλλά γι' αυτή την εμφύλια διαμάχη μέσα στη φυλακή δεν είχε σκοπό να λερώσει τα χέρια του. Σύντροφοι εναντίον συντρόφων, με σκοπό την τελική επικράτηση, αναρχικοί και αριστεροί που είχαν τυφλωθεί από υπερβολική δόση φωτός και διψούσαν για την εξουσία μέσα στο κλουβί τους. Έτσι, βρέθηκε στο επίκεντρο της διαμάχης. Ξυλοδαρμοί που γέμισαν μελανιές πιο σκούρες το ήδη μελανό του σώμα, σεξουαλικές παρενοχλήσεις που έφταναν λίγο πριν το σημείο του οργασμού. Αλλά δάκρυα και αίμα κάνουν οξύ. Σε μία τέτοια συμπλοκή, ο στυλός του Γουάιτ, που τον είχε στα κρυφά για να γράφει τον πόνο του, κατέληξε καρφωμένος στο μπράτσο του Τσ. και από τότε ο εμφύλιος άρχισε ν' αποτραβιέται από πάνω του και να συνεχίζεται αλλού με άλλες αφορμές, αφήνοντας πίσω του τον Γουάιτ ανίκανο να πιστέψει πια σε οτιδήποτε. Το μόνο ουσιαστικό πρόβλημα της ύπαρξης που αργά ή γρήγορα όλοι καλούνται να αντιμετωπίσουν.

Εδώ και πολλή ώρα, μια σύσσωμη αναγούλα κρατούσε καθηλωμένο τον Γουάιτ σαν προτομή. Δεν μπορούσε να τραβήξει τα μάτια του από το γουρλωμένο χαχανιστό προσωπείο του Τσ. πάνω στη σκηνή. Ένας δήθεν επαναστάτης, υποκριτής. Ακόμη κι όταν κάνει τον ηθοποιό υποκρίνεται, αηδίασε ο Γουάιτ. Γιατί να υποκρίνεσαι τον ηθοποιό που υποκρίνεται; Μόνο αν δεν μπορείς να κάνεις τίποτα χωρίς υποκρισία. Γι' αυτό οι γνήσιοι υποκριτές δεν έγιναν ποτέ γνήσιοι ηθοποιοί. Από τις βρόμικες ιστορίες του Μπουκόφσκι που έπαιζε ο θίασος κρατουμένων, οι θεατές κράτησαν μέσα τους τις βρόμικες σκηνές πάθους για να τις αναπαραγάγουν στα βρόμικα μυαλά τους. Είχαν μπροστά τους μια ακόμη μονότονη εβδομάδα, κάθε βρόμικο ερέθισμα τους ήταν πολύτιμο. Έτσι κι αλλιώς, για τη βρομιά της κοινωνίας τα ήξεραν όλα από πρώτο χέρι, η λογοτεχνία του Μπουκόφσκι δεν είχε να τους πει τίποτα. Στο τέλος της θεατρικής παράστασης, ξέσπασαν σε χειροκροτήματα και κυριολεκτικά αποσύρθηκαν σέρνοντας τα πόδια τους. Ο Γουάιτ έφυγε για το κελί του πριν απ' όλους, ανυπόμονος, το επόμενο πρωί έπαιρνε την πρώτη του άδεια, μακριά απ' όλα αυτά. Όταν άδειασε η αίθουσα εκδηλώσεων της φυλακής, έμειναν τέσσερις

γκρίζοι τοίχοι και αναποδογυρισμένες καρέκλες.

Από τα χαράματα ξεκίνησε να τριγυρνάει ο Γουάιτ άσκοπα μέσα στο κλουβί του σαν μελαμψό θηρίο, αποστεωμένο, φοβόταν πως δεν θα μπορούσε να ξαναβγει άνθρωπος μετά τους τέσσερις μήνες στη φυλακή. Ένας ανώνυμος συγκρατούμενος τον κοιτούσε με έκπληξη, είχε συνηθίσει να τον βλέπει σε πλήρη απραξία όλο αυτόν τον καιρό, να επουλώνει τις πληγές του στο σώμα και την ψυχή. Για τον Γουάιτ, όμως, αυτή η πρώτη άδεια που του έδωσαν για να ξαναβγει στον «ελεύθερο» κόσμο, ίσως, να ήταν και η τελευταία. Σύμφωνα με τον καινούριο νόμο, οι άδειες των πολιτικών κρατουμένων καταργούνταν, όλα πια ήταν θέμα ορισμού. Η ώρα περνούσε βασανιστικά αργά, οι τρεις τοίχοι της φυλακής γύρω του άρχισαν να συγκλίνουν απειλητικά προς το μέρος του, ο Γουάιτ ένιωσε να πνίγεται, και σκέφτηκε ότι δεν θα προλάβαινε να τους ξεφύγει, θα τον έπιαναν στα χέρια τους οι νέοι νόμοι και τα μπερδεμένα άρθρα τους, και θα άφηνε τα κοκαλάκια του μέσα στο κλουβί, γιατί είχε υποσχεθεί στον εαυτό του να μην ανεχθεί άλλους δεκατέσσερις τέτοιους μήνες· ώσπου τον έσωσε η σιδερένια πόρτα του κελιού που άνοιξε και τον πήρε μακριά.

Στο γραφείο του αξιωματικού υπηρεσίας της Α΄ πτέρυγας περίμενε υπομονετικά να του βγάλουν τις χειροπέδες για έναν τελευταίο σωματικό έλεγχο, τριχωτά χέρια να τον ψαχουλεύουν παντού και να τον ξεφτιλίζουν, και μετά να παραλάβει τα προσωπικά του αντικείμενα, ένα κινητό και λίγα λεφτά. Η όψη του ήταν εξαντλημένη, είχε χάσει δέκα κιλά στη φυλακή. Το δέρμα του είχε αρχίσει να συρρικνώνεται και να ζαρώνει, το σώμα του πολεμούσε τη σκλαβιά με την εξαύλωση, το μυαλό του βασανιζόταν με παραισθήσεις.

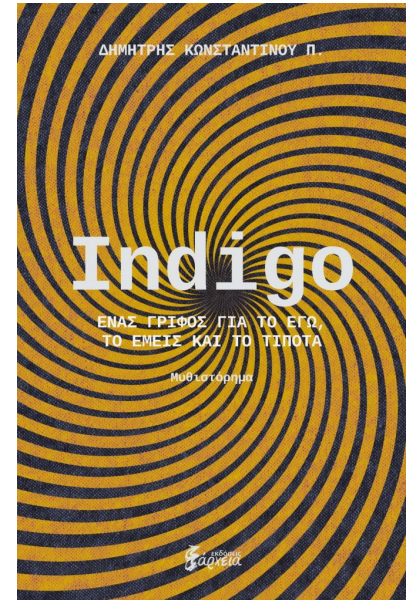
Η φυλακή όλο αυτόν τον καιρό ήταν δύο φορές κόλαση. Ο χειρότερος εφιάλτης δεν ήταν η φυλακή, αλλά ο εμφύλιος μέσα στη φυλακή· δεν έχεις πουθενά να κρυφτείς, δεν μπορείς να του ξεφύγεις. Οι δεσμοφύλακες χάρωνταν να βλέπουν τις ουτοπίες όλου αυτού του συρφετού που κρατούσαν κλεισμένο εκεί μέσα, ο καθένας είχε τη δική του και την παπαγάλιζε σε κάθε ευκαιρία, να διαλύονται στη δίνη των συντροφικών τους μαχαιρωμάτων,

επιβεβαιώνοντας τελικά την επίσημη ιδεολογία όλων των κρατικών λειτουργών: ο κόσμος αυτός κατά βάθος δεν αλλάζει, κι αν αλλάζει απλώς μορφή εξωτερικά, δεν θα σας αφήσουμε να τον κάνετε σαν τα μούτρα σας. Οι δύο σωφρονιστικοί υπάλληλοι τελείωσαν με το ψαχούλεμα κι έριξαν μια τελευταία ματιά στα τσαλακωμένα μούτρα του Γουάιτ αμίλητοι, με τη βαθιά ικανοποίηση του νικητή, οι διαλυμένες ουτοπίες έκαναν πάντα τη δουλειά τους πιο εύκολη: τελικά, οι άνθρωποι είναι ζώα· και ο κυνισμός αυτός τους κρατούσε ψυχικά υγιείς για να μπορούν να επιτελούν το καθήκον τους.

Έξω από τη φυλακή, τα εκτυφλωτικά χειμωνιάτικα σύννεφα και η ελευθερία τον έκαναν να σφίξει τα μάτια. Ο ουρανός ανοιγόταν πάνω από το κεφάλι του υπέροχα γκρίζος, ο Γουάιτ ήθελε να πετάξει μακριά. Η βεντέτα που άνοιξε μέσα στη φυλακή με τις δύο σκληροπυρηνικές φράξιες κρατουμένων δεν του άφηνε περιθώρια να ξαναγυρίσει πίσω. Έτσι κι αλλιώς δεν θα παρέδιδε ποτέ ξανά την ελευθερία του στο κράτος. Προχώρησε σκυφτός μέχρι τη στάση του λεωφορείου, ο δρόμος είχε το όνομα ένδοξου επαναστάτη. Έκατσε στο παγκάκι της στάσης μόνος του. Καλύτερα ελεύθερος κυνηγημένος· και το πρόβλημα με τις διαλυμένες ουτοπίες θα έβρισκε καιρό να το σκεφτεί. Τώρα έπρεπε να κρυφτεί από κράτος και τρομοκράτες, να βρει ένα καταφύγιο. Και λεφτά για να ζήσει, όχι δουλειά, δεν θα παρέδιδε σε κανένα αφεντικό την ελευθερία του. Έσκυψε να δέσει τα κορδόνια του. Πίσω από το μπροστινό, μεταλλικό πόδι του καθίσματος ξεσκόνισε λίγα χώματα με τα νύχια και σήκωσε μια μικροσκοπική κάρτα κινητού. Την έβαλε στο τηλέφωνό του και πληκτρολόγησε έναν αριθμό. Οι πρώτες του λέξεις ήταν:

«Τι θα γίνει;»

Από το οπισθόφυλλο του βιβλίου

Πάνω από το τζάκι, το ορθάνοιχτο στόμα που ζωγράφισε ο Μουνκ έτοιμο να μας καταβροχθίσει στον πόνο του· δεν το φοβάμαι όμως, μου φαίνεται οικείο, σαν τη μαύρη μήτρα που με γέννησε, αλλά κατά περίεργο τρόπο δεν δείχνουν να το φοβούνται και οι άλλοι. Περιεργάζομαι σαν σε καθρέφτη το φάντασμα του ασήμαντου ανθρώπου γύρω από το στόμα, που θα μπορούσε να είμαι εγώ με αυτό το τεράστιο κενό μέσα του, και σκέφτομαι ότι κανένας άνθρωπος προσκολλημένος στη ζωή δεν θα κρεμούσε μια κραυγή πάνω από το τζάκι του. Το όνομά μου είναι Ίντιγκο. Όσο ζούσα, όλοι με φώναζαν Ίντι. Και αυτό ήταν κάποτε το σπίτι μου.

Με τα λόγια αυτά αρχίζει να ξετυλίγεται, βασισμένο σε πραγματικά αλλοιωμένα πρόσωπα, ένα σπονδυλωτό υπαρξιακό θρίλερ με θέμα τη μοναξιά, τη συντροφικότητα και το μηδέν, δηλαδή τον κυρίαρχο ανθρώπινο γρίφο, αλλά και βαθιά πολιτικό, που ορίζει κάθε στιγμή τον κόσμο μας μέσα από τις αποφάσεις των ανθρώπων, των καταδικασμένων να τον λύνουν πριν από κάθε βήμα τους.

Με το βιβλίο αυτό συμπληρώνεται μια τετραλογία αυτόνομων λογοτεχνικών έργων που θα μπορούσε να έχει τον περιπετειώδη τίτλο «με τα υλικά που κατασκευάζονται οι φόβοι» και περιλαμβάνει το *κρούγκερ*, το *unabomber*, το *νταρκ* και το *indigo*. Ελπίζω, για το καλό όλων μας, το θέμα να μ' εγκαταλείψει. Άλλοτε μπροστά στα μάτια μου, άλλοτε καλά κρυμμένες, απομόνωσα ψηφίδες του κακού μέσα από το απέραντο

μωσαϊκό της ζωής για να σχηματίσω μικρά παζλ με τους χειρότερους υπαρξιακούς φόβους. Και να τους εξορκίσω. Αυτούς που βρήκα να λουφάζουν με καταβροχθιστικές διαθέσεις, πριν απ' όλους τους άλλους, μέσα σε μένα τον ίδιο. Στο κάτω κάτω, πώς θα μπορούσα αλλιώς να γράψω γι' αυτούς; Και για ποιο λόγο;

Συνέντευξη με τους Social Waste

Συνέντευξη: Ιωάννα Μαραβελίδη

Οι Social Waste δημιουργήθηκαν τον 1999 στο Ηράκλειο της Κρήτης. Συνδυάζουν τον ξεχωριστό κοινωνικοπολιτικό στίχο και το δυναμισμό του χιπ χοπ με τους παραδοσιακούς ήχους και τα όργανα της Μεσογείου. Το Νοέμβρη του 2013 κυκλοφόρησαν το δίσκο «Στη γιορτή της Ουτοπίας» ενώ αυτή τη στιγμή βρίσκονται στο στούντιο και ετοιμάζουν τη νέα τους δουλειά...

Βαβυλωνία: Ξαναβγήκατε στο προσκήνιο το 2013, μετά από 14 ολόκληρα χρόνια απουσίας, γιατί όπως λέτε «η εποχή δεν σηκώνει σιωπή». Τώρα περιμένουμε το νέο σας άλμπουμ με ανυπομονησία. Πείτε μας δυο λόγια για το τι ακριβώς ετοιμάζετε.

Social Waste: Η αλήθεια είναι ότι ξαναβγήκαμε στο προσκήνιο μετά από περίπου 7 χρόνια απουσίας. Μέχρι το 2005 ήμασταν ενεργοί στη Freestyle Productions αρχικά, και αυτόνομα αργότερα. Από τότε μέχρι και το 2011-12 που αρχίσαμε να δουλεύουμε τη «Γιορτή της Ουτοπίας» κάπως είχαμε χαθεί. Και από τη σκηνή, αλλά και μεταξύ μας σαν μπάντα, γιατί σαν παρέα υπήρχαμε πάντα. Για δικούς του λόγους ο καθένας είχαμε αφήσει το τραγούδι σε δεύτερη μοίρα.

Αυτή τη στιγμή ετοιμάζουμε δυο πρότζεκτ. Το ένα είναι το

καινούριο άλμπουμ των Social Waste που θα έχει τον τίτλο «Με μια πειρατική Γαλέρα», ενώ ήδη έχουμε κυκλοφορήσει στο socialwaste.org και στο youtube ένα καινούριο τραγούδι από αυτό το άλμπουμ έτσι για να πάρετε μια γεύση! Λέγεται «Τι άλλο να κάνω». Στα live μας παίζουμε και άλλα τραγούδια από το καινούριο Social Waste, έτσι για να τα δοκιμάσουμε πριν βγουν!

Επίσης ετοιμάζουμε και ένα δεύτερο πειραματικό πρότζεκτ, παρέα με τα Αντίποινα, το οποίο λέγεται «Το χιπ χοπ της Μεσογείου». Σε αυτό το πρότζεκτ προσπαθούμε να κάνουμε ραπ τραγούδι χρησιμοποιώντας μεσογειακά όργανα ηχογραφημένα ζωντανά, όχι σαμπλαρισμένα πλέον. Αυτό το πρότζεκτ το δουλεύουμε παράλληλα και ελπίζουμε να το τελειώσουμε μερικούς μήνες μετά από τη «Γαλέρα».

Β: Οι στίχοι σας αποτελούνται από πολλές ιστορικές και κοινωνικοπολιτικές αναφορές. Με αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό σας αναφέρεστε σε μορφές και κινήματα, μιας ευρείας κλίμακας, που φτάνουν από τους Ζαπατίστας έως μέχρι και τον Άρη Βελουχιώτη. Μπορεί κάποιος να βρει κάτι κοινό μεταξύ όλων αυτών των αναφορών, που συχνά αντιπροσωπεύουν διαφορετικές προτάσεις για την αλλαγή της κοινωνίας, και πώς ονειρεύεστε εν τέλει εσείς αυτήν την αλλαγή;

Ναι, ο κοινός παρονομαστής είναι μάλλον η αναζήτηση της ουτοπίας! Μιας ουτοπίας αντιεξουσιαστικής, αταξικής, ακρατικής, χωρίς εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, αντικαπιταλιστικής... Ίσως όλες αυτές οι ιστορικές μορφές να διαφωνούσαν στα «μέσα» που θα χρησιμοποιούσαν, αλλά στο «σκοπό», στον «προορισμό» πάνω-κάτω τα βρίσκανε.

Τώρα τη δική μας «ουτοπία» εμείς προσπαθούμε να την κάνουμε πράξη και μέσα στην ίδια τη λειτουργία της μπάντας. Είναι, ας πούμε, ένα συλλογικό πείραμα που κάνουμε. Δηλαδή έχουμε ισότητα μισθών -όταν παίρνουμε- και απόψεων, προσπαθούμε κανείς να μην ασκεί εξουσία πάνω στους υπόλοιπους για οποιοδήποτε λόγο, ενώ οι αποφάσεις μας λαμβάνονται από όλα τα μέλη της μπάντας αμεσοδημοκρατικά και οριζόντια. Επίσης

προσπαθούμε να επιδεικνύουμε αλληλεγγύη και συλλογικότητα σε όλες τις εκφάνσεις της μπάντας, αλλά και στις κοινωνικές μας δράσεις και προσπαθούμε να μη δρούμε «καπιταλιστικά», «εξουσιαστικά» δηλαδή! Αν θεωρούμε ότι θα επιθυμούσαμε να πληρωθούμε για τη δουλειά μας, είτε αυτό είναι για ένα άλμπουμ (που έχουμε αποφασίσει να τα βγάζουμε δωρεάν στο ίντερνετ) είτε αυτό είναι ένα live, βάζουμε μια δίκαιη τιμή στην εργασία μας και όσοι γουστάρουν στηρίζουν. Και σε αυτή την περίπτωση βέβαια, δε θα αφήσουμε απέξω κανέναν που μπορεί στη συγκεκριμένη στιγμή να αδυνατεί να μας στηρίξει οικονομικά! Ε, κάπως έτσι ονειρευόμαστε και την αλλαγή της κοινωνίας!

B: Πρώτη φορά αριστερά, λοιπόν. Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας από την αριστερά της εξουσίας;

Η δική μας αριστερά δεν είναι εξουσιαστική. Οπότε, αυτή της εξουσίας δεν την πιστέψαμε ποτέ και δε μας εκφράζει. Και ίσως και να πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε τι σημαίνει σήμερα αριστερά. Είναι η σοσιαλδημοκρατία του ΣΥΡΙΖΑ αριστερά; Μας εκφράζει περισσότερο αυτό που είχε πει ο Χρόνης ο Μίσσιος σε μια συνέντευξη, και είχε γράψει και σε ένα άρθρο ο Κοροβέσης: ότι δηλαδή η αριστερά πρέπει να ζητάει το ανέφικτο, να κυνηγάει την ουτοπία, να έχει φαντασία και ήθος. Να εμπνέει. Το να διαχειρίζεσαι τον νεοφιλελευθερισμό με λίγο πιο ανθρώπινο τρόπο από το Σαμαρά και τον Παπανδρέου δεν το παραγνωρίζουμε -γιατί για πολλούς ανθρώπους ίσως σημαίνει ότι θα ξαναπάρουν τη δουλειά που έχασαν και για μια οικογένεια σήμερα είναι πολύ σημαντικό αυτό- αλλά δεν είναι αυτό που ονειρευόμαστε. Άσε που σώζει την τιμή του κοινοβουλευτισμού και της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας που τους την είχαμε κηλιδώσει!

B: Πολύς λόγος γίνεται για το κατά πόσο πρέπει μία μουσική υποκουλτούρα, όπως είναι το hip-hop, να μπαίνει σε εμπορευματικά πλαίσια. Απ' την άλλη, υπάρχει η άποψη που λέει ότι ο καλλιτέχνης πρέπει να αμοίβεται για τον κόπο του. Εάν μάλιστα ανήκει στον κινηματικό χώρο χρειάζεται ιδιαίτερη στήριξη ώστε να συνεχίσει να υπάρχει. Ποια είναι η γνώμη σας;

Εσείς θα επιλέγατε να συνεχίσετε την ενασχόληση σας με το συγκρότημα για αμιγώς επαγγελματικούς και βιοποριστικούς λόγους;

Αν μπορούσαμε γιατί όχι; Με δικούς μας όρους, όχι κάποιας εταιρίας βέβαια. Να ξέρετε ότι για να πάμε να παίξουμε σε μια συναυλία, κινηματική ας πούμε, θα πρέπει πέντε άνθρωποι να πάρουν άδεια από το αφεντικό τους (όσοι έχουν), να χάσουν μια μέρα (ή παραπάνω) μεροκάματο, να βρουν αντικαταστάτη στη δουλειά τους, ενώ για να ηχογραφήσουμε ένα άλμπουμ θα πρέπει να πληρώσουμε ηχοληψία, ηχογράφηση, μαστερινγκ. Όλα αυτά είναι έξοδα που βάζουμε από την τσέπη μας. Αν τώρα μπορούσαμε να ζούμε από τη μουσική μας, δε θα χρειαζόταν ούτε άδειες από αφεντικά να παίρνουμε, ούτε να κάνουμε δουλειές του ποδαριού ή που δε γουστάρουμε για να πληρώσουμε τα στούντιό μας, και επιπλέον θα μπορούσαμε να παίζουμε και στα κινηματικά live πιο άνετα! Δωρεάν φυσικά, αφού το βιοπορισμό μας θα τον κάναμε από άλλα live!

Με λίγα λόγια να σου πούμε πως το βλέπουμε: Εμείς όπου και όποτε μας χρειάστηκε το κίνημα πήγαμε και παίξαμε. Δωρεάν, ζητήσαμε μόνο τα έξοδά μας, και πολλές φορές τα βάλαμε και από την τσέπη μας. Και θα συνεχίσουμε να το κάνουμε. Θα θέλαμε όμως, όταν κι εμείς θα χρειαστούμε στήριξη να την έχουμε!

Β: Είστε ξεκάθαρα ένα συγκρότημα που ασκεί πολιτική και κοινωνική κριτική μέσω της τέχνης μέσα σε μία περίοδο πολυδιάστατης κρίσης. Μπορεί η τέχνη να αλλάξει τον κόσμο;

Θα σου απαντήσουμε με μια φράση του Αναγνωστάκη:

«Κανένας στίχος σήμερα δεν κινητοποιεί τις μάζες.

Κανένας στίχος σήμερα δεν ανατρέπει καθεστώτα.»

Έστω.

Ανάπηρος, δείξε τα χέρια σου.

Κρίνε για να κριθείς!

SoLoup: Συνέντευξη με Αφορμή την Έκδοση του Κόμικ «Αϊβαλί»

Συνέντευξη για τη Βαβυλωνία: Αντώνης Μπρούμας

Το «Αϊβαλί» είναι ένα ελληνικό κόμικ 100άδων σελίδων. Θα μπορούσες να μας το περιγράψεις σε τρεις φράσεις;

Όσο πιο πολύ βυθίζεσαι στη σκοτεινή πλευρά του ανθρώπινου είδους, τόσο πιο ευδιάκριτη γίνεται η λάμψη της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Όπως γράφεις στις τελευταίες σελίδες του «Αϊβαλιού», αφορμή για τη συγγραφή του στάθηκε μία μονοήμερη εκδρομή στην ομώνυμη πόλη. Ποια όμως ευαίσθητη χορδή σου χτύπησε η ιστορία του «Αϊβαλιού», για να καταπιαστείς με ένα τόσο μεγάλο έργο;

Σίγουρα έπαιξε ρόλο η καταγωγή των παππούδων και των γιαγιάδων μου που ήταν Μικρασιάτες. Θυμάμαι καθαρά τις αφηγήσεις της γιαγιάς μου της Μαρίας για τη Σμύρνη που φλεγόταν κι εκείνη έπεφτε με απόγνωση στο νερό για να πνιγεί. Απωθημένες εικόνες -κάτι ανάμεσα σε παραμύθι και θρίλερ- που ξαναζωντανεύουν συνήθως όσο μεγαλώνεις και προσπαθείς να βάλεις μια τάξη γι' αυτά που συμβαίνουν στις μικρές ζωές μας. Όταν βρέθηκα λοιπόν στο Αϊβαλί, με κατέκλυσαν ανάκατα συναισθήματα. Βρισκόμουν στο σήμερα και, ταυτόχρονα, σε ένα ολοζώντανο χθες. Και σ' αυτό βοήθησαν τόσο τα σπίτια της πόλης που παραμένουν σχεδόν όπως τα άφησαν οι Έλληνες κάτοικοί τους στην καταστροφή, όσο και στον ιδιαίτερο λόγο του Φώτη Κόντογλου στο «Αϊβαλί, η πατρίδα μου», που κουβαλούσα μαζί μου για συντροφιά.

Εκεί λοιπόν, ξεπήδησαν απρόσμενα ένα σωρό «Γιατί». Και αυτά δεν είχαν να κάνουν μόνο με τις σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων, αλλά γενικότερα για τους ανθρώπους όταν έρχονται αντιμέτωποι

σε κοινωνικό επίπεδο με την παράλογη διαχείριση της εύθραυστης ύπαρξής μας. Τον ισοπεδωτικό χείμαρρο της βαρβαρότητας και του μίσους.

Στην εκτύλιξη της ιστορίας του «Αϊβαλιού», ο κομίστας στέκεται άναυδος μπροστά στα προσωπικά δράματα, που προκαλούν οι θηριωδίες μεταξύ των κρατών. Υπάρχει, κατά τη γνώμη σου, κάποιος τρόπος, που αξίζει να ακολουθήσουμε, για να καταστήσουμε για πάντα τον πόλεμο μεταξύ κρατών παρελθόν; Υπάρχει σήμερα ο κίνδυνος να επαναλάβουμε το αποκρουστικό αυτό πρόσωπο της ανθρώπινης ιστορίας;

Δεν υπάρχει «για πάντα», ούτε για τον πόλεμο ούτε για την ειρήνη. Όσο για το «αποκρουστικό πρόσωπο» των ανθρώπων, αυτό ήταν και είναι πάντα εδώ. Μια ματιά στον κόσμο γύρω μας, στη Μέση Ανατολή, στην Ουκρανία, στη βόρεια Αφρική, στις συνοικίες της Αμερικής και στις πόλεις της Ευρώπης, ακόμα και στο ίδιο το μπουγάζι που περιγράφω στο βιβλίο ανάμεσα στη Μυτιλήνη και το Αϊβαλί το οποίο συνεχίζει να ξεβράζει πρόσφυγες και πτώματα, δυστυχώς επιβεβαιώνει αυτό που σας λέω. Όμως ταυτόχρονα με αυτό το αποκρουστικό πρόσωπο, υπήρχε πάντα και η ανάγκη για μια πιο δίκαιη ζωή. Μια ζωή που θα μπορούς να συμβιώνεις ειρηνικά με τον διπλανό σου, με βασική προϋπόθεση τον αλληλοσεβασμό στις επιλογές και τις ιδέες του άλλου. Στους περισσότερους, κάτι τέτοιο ακούγεται ουτοπικό.

Όμως, αυτή η ουτοπία δεν είναι το ζητούμενο στη συνειδητοποίηση της ανθρώπινης ύπαρξης; Εκείνο που μας ξεχωρίζει από τα αγρίμια που αλληλοσπαράζονται; Άλλωστε, με τα ιδανικά της «ευγένειας», της «καλοσύνης» ή της «δημοκρατίας» δεν μεγαλώνουν οι μπαμπάδες τα παιδιά τους, οι θρησκειές τους πιστούς τους και τα κράτη τους πολίτες τους; Γιατί λοιπόν θεωρούνται «ρεαλιστές» εκείνοι που πρώτοι καταπατούν τα ιδανικά τους; Νομίζω λοιπόν πως αυτός είναι ο δρόμος, κι αν είναι ένας δρόμος χωρίς τελειωμό. Αν πράγματι πιστεύουμε στην εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού, θεωρώ πιο ρεαλιστικό να προσπαθούμε να παραμένουμε κατ' ουσίαν ουτοπιστές.

Με τη διακοπή της έκδοσης του περιοδικού Βαβέλ και τις λοιπές αποτυχημένες εκδοτικές προσπάθειες, ο πλούτος των ελληνικών κόμικς αδυνατεί εδώ και χρόνια να συνάψει μία μόνιμη σχέση με το αναγνωστικό κοινό. Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα για κάποια συλλογική προσπάθεια ή πιστεύεις πως θα συνεχίσουμε να κινούμαστε με προσωπικές απόπειρες;

Η οικονομική και... όχι μόνο (για να δανειστώ και τον υπότιτλο της Βαβέλ) κρίση, έχει αλλάξει πολλά από αυτά που θεωρούσαμε δεδομένα πριν λίγα μόλις χρόνια. Όχι μόνο τα περιοδικά κόμικς αλλά γενικότερα τα έντυπα χάνουν τη δύναμή τους. Το διαδίκτυο φαίνεται παρ' όλα αυτά να δίνει διεξόδους επικοινωνίας κι έκφρασης, τόσο στους καλλιτέχνες και τους δημιουργούς κόμικς, όσο και στους αναγνώστες. Και επίσης δίνει ευκαιρίες για δημιουργικές συλλογικότητες και στα κόμικς. Με sites και blogs που οι σκιτσογράφοι δημιουργούν και πειραματίζονται από κοινού. Όμως το βασικό πρόβλημα δεν είναι το Πώς, αλλά το Τι θέλεις να πεις. Αν αυτό που θέλεις να πεις έχει ουσία και ειλικρίνεια και είναι κάτι που αφορά ουσιαστικά τις ζωές των ανθρώπων, τότε θα βρει τον δρόμο του. Ακόμα και αν είναι, παρά την κρίση, τυπωμένο σε χαρτί.

Προσφάτως έγραψες στην επικαιρότητα σκιτσογραφώντας τον Πρωθυπουργό. Έχει χιούμορ η εξουσία; Γενικότερα, ποια πρέπει να είναι η σχέση του σκιτσογράφου/κομίστα με εξουσίες κάθε είδους;

Η εξουσία έχει χιούμορ, όταν το χιούμορ τη συμφέρει. Συνήθως όμως δεν τη συμφέρει, γιατί η σάτιρα και η γελοιογραφία βρίσκονται από θέση απέναντι στην εξουσία, όποια και αν είναι αυτή. Ακόμα και όταν ο... εξουσιαστής δεν είναι ένας πρωθυπουργός αλλά και ένας άντρας που φέρεται βάνουσα στη γυναίκα του ή ένα παιδί στο σκυλί του. Οι αυλοκόλακες άλλωστε, ποτέ δεν έκαναν σάτιρα. Καθόλου τυχαία έτσι, η σάτιρα από την εποχή του Αριστοφάνη αποτυπώνει σε μεγάλο βαθμό το... άχτι των εκάστοτε καταπιεσμένων. Είναι η υπεράσπιση της ελάχιστης αξιοπρέπειάς τους. Όσο λιγότερες είναι λοιπόν οι εξαρτήσεις ενός σατιρικού δημιουργού από τη δύναμη της εξουσίας, τόσο

καλύτερα μπορεί να κάνει τη δουλειά του.

